

Sanat Tarihi Araştırmaları Dergisi

ARKEOLOJİ-RÖLEVE-RESTORASYON
EPIGRAFI-ANTROPOLOJİ-MÜZİK-TİYATRO
TEOLOJİ-FOLKLOR

Sayı : 10 Aralık 1991-İstanbul
KDV Dahil 40.000.-TL.

Sahibi ve Yazı İşleri Müdürü : Enis KARAKAYA

Teknik Müdür : Tolunay TİMUÇİN

Genel Sekreter : Yavuz TİRYAKİ

Yayın Kurulu : Şebnem AKALIN
Ahmet Vefa ÇOBANOĞLU
Selda (Kalfazade) ERTUĞRUL
Özkan ERTUĞRUL

DANIŞMANLAR : Prof.Dr.Semavi EYİCE
Prof.Dr. Ara ALTUN
Doç.Dr.Selçuk MÜLAYİM
Dr.Hüsamettin AKSU
Dr.Engin BEKSAÇ

Dizgi-Dizayn: Fazlı DURMUŞ - Nedret TOPÇU
343 65 65

Film : Cem Has Grafik 512 40 40

Kapak ve İç Baskı: Örünç Matbaası 528 42 68

REKLAMLAR :

Arka dış kapak(renkli):..... 6.000.000.-TL.
Arka iç kapak:3.000.000.-TL.
Ön iç kapak:4.000.000.-TL.
İç tam sayfa:2.000.000.-TL.
İç yarım sayfa:1.000.000.-TL.

* Yıllık Abone: 120.000.-TL.'dir. Banka hesabına yatırılan paranın dekontunun aslı veya fotokopisi gönderildiğinde dergi adresinize postalancaktır.
Banka-Hesap No: Vakıflar Bankası İstanbul/Beyazıt Şubesi 2002275 nolu hesap.

Yurtdışı Abone Ücreti: 25 \$

İRTİBAT ADRESİ: Tolunay TİMUÇİN 9 (1) 527 29 58
Mollafenari Sok. Birol İşhanı Kat: 3
34410 Cağaloğlu / İSTANBUL

Bu sayıya yaptıkları yardımlardan dolayı
Rezan Çelebi, Fulya Tiner, Arzu İyianlar, Bekir
Tosun ve Mustafa Selimoğlu'na teşekkür ederiz.

İÇİNDEKİLER

- * Anadolu Türk Sanatında XIV. Yüzyıl (Selçuk MÜLAYİM)..... 2-14
- * Bursa'da İrgandı Köprüsü (Doğan YAVAŞ)..... 14
- * Türk Heykel Sanatının Oluşumuna İlişkin (Sevay OKAY)..... 15-24
- * Harbiye Mektebi'nin İlk Resim Hocası Joseph Schranz Hakkında Yeni Bilgiler (Dr.Banu MAHİR)..... 25-26
- * Edirne Hamamlarının Restitüsyon Sorunları (Dr.İlter BÜYÜKDIĞAN).....27-34
- * 1966'dan Bu Yana Bodrum Camii ve Çevresine Ne Yapıldı ? (Fulya TİNER)..... 35-38
- * Selçuklular'da Taç Geleneği (Dr. Zühre İNDİRKAŞ).....39-46
- * Mustafa Düzgünman Bibliyografyası : Bir Deneme (Osman TURAN).....47-50
- * İzmit'te Bulunan Duvarları Resimli Mezar Odası (Enis KARAKAYA).....51-53
- * Hamur Türbesi (Yılmaz BÜKTEL)..... 54-56
- * Ahşap Kafesler (Nur URFALIOĞLU).....57-61
- * Hacılar Üzerine Notlar ve Seramik Örnekleri (Zeynep ERGİN).....62-72
- * Antik Stadiumlar (Secda SALTUK)..... 73-77
- * Edirne'de Yıkılmaya Yüz Tutmuş Bir Yapı: İtalyan Kilisesi (Gülsüm KURT).....77-78
- * Yeni Bulunan Bir Çeşme Kitabesi (Doğan YAVAŞ).....79

* Kapak : Üzerinde İskit hayatından sahneler olan Kırım-Kerç, Kuş Oba kurganı 1870 kazısında bulunmuş som altın vazo M.Ö.4.yy. [Leningrad (Petrograd) Ermitage Müzesi]

Dergide yayınlanan makalelerin sorumlulukları yazarına aittir. Kaynak gösterilmek kaydı ile yararlanılabilir.

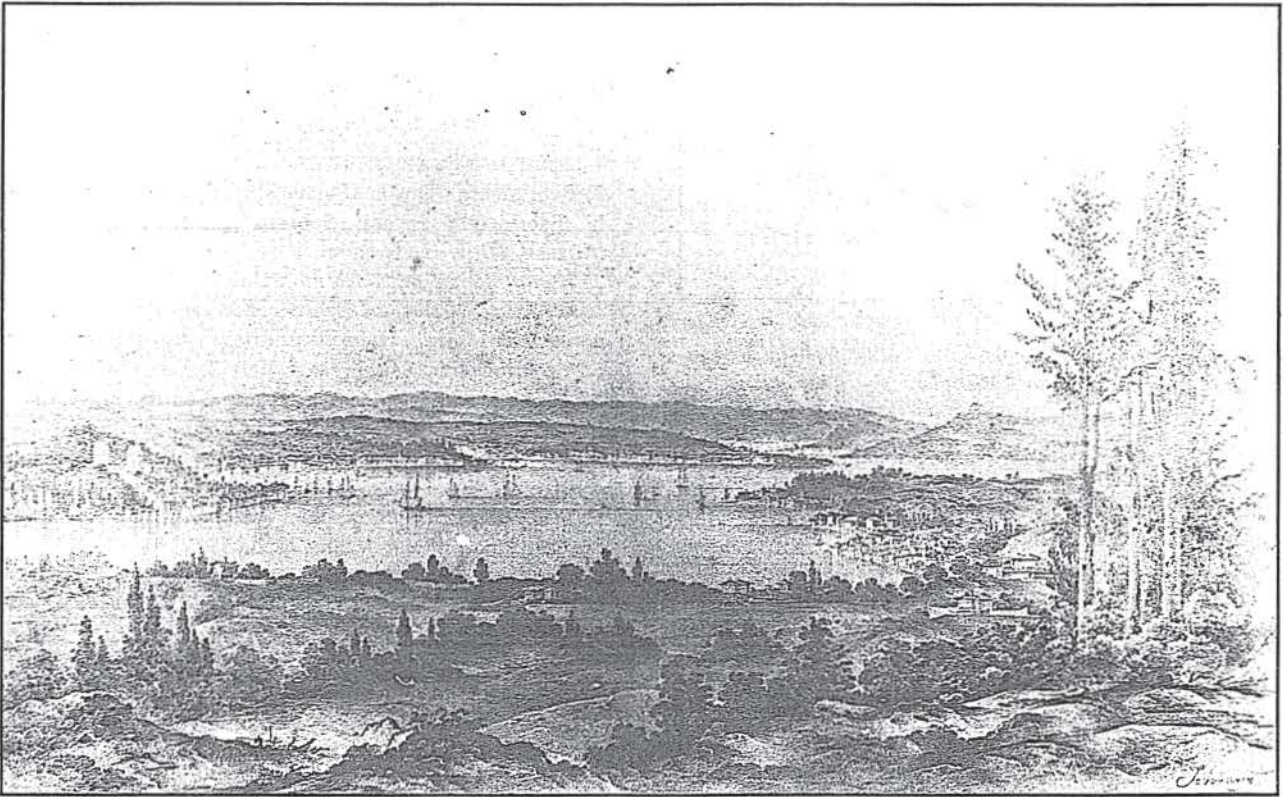
HARBİYE MEKTEBİ'NİN İLK RESİM HOCASI JOSEPH SCHRANZ HAKKINDA YENİ BİLGİLER

Dr. Banu MAHİR*

19. yüzyıl başlarında İstanbul'a gelen oryantalist ressamlardan biri olan Joseph Schranz hakkında 1988 yılında yayımlanmış olduğumuz makale ile, ülkemizde sanatçının az tanınan kimliğine ışık tutmayı amaçlamıştık. Topkapı Sarayı Müzesi Yıllığı'nın 3.sayısında yer alan bu yazıda, ressamın Saray koleksiyonunda bulunan imzalı kurşun kalem desen halindeki İstanbul Boğazı panoraması ile, bu panoramanın sulu-boya, taşbaskı çeşitlemeleri tanıularak, belgesel değeri ortaya konulmaya çalışılmıştı. Ayrıca, Kolağası Mehmed Esad Bey'in Harbiye Mektebi'nin kuruluşunu, eğitim programını ve hocalarını ele alan "Mirat-ı Mekteb-i Harbiye" isimli kitabında sözü edilen, mektebin ilk resim öğretmeni "İspanyolı Mösyü Şirans" da, Joseph Schranz olması gerektiği bildirilmişti(1).

Sanatçının kimliğini Avrupa'da araştıran Alman ressam Egon Schneider, kardeşleri ve babasının da gemi ve deniz ressamı olduğunu tespit etmiş olduğundan, bu makalemizde Schneider'in yazılarından(2), Maltalı araştırmacı Dominic Cutajar'ın hazırladığı bir broşürden (3) ve 1987 yılında Malta adasında düzenlenen "Schant Ailesi Sanatçıları" başlıklı sergi kitabından(4) büyük ölçüde yararlanılmıştı.

Maltalı İspanyol-Alman asıllı gemi ve deniz ressamı ailesinin bir ferdi olan Joseph Schranz'ın İstanbul'a geliş tarihini aydınlığa kavuşturan ve hazırlamış olduğu İstanbul Boğazı panoramasının amacına ışık tutan yeni bilgilere, 24 Haziran 1852 tarihli Journal de Constantinople'de rastlanmıştır.

Topkapı Sarayı Müzesi Resim Galerisine kayıtlı kurşun kalem İstanbul Boğazı panoraması deseninin "Schranz" imzalı son parçası (TSM, nr.17/863-864)

Tous les artistes qui se sont appliqués jusqu'à ce jour à reproduire sur la toile ou sur le papier l'admirable spectacle que nous présente le Bosphore, s'en sont tenus à quelques points de vue détachés. M. Schranz, artiste distingué qui habitait Constantinople depuis seize ans, a eu, le premier, l'heureuse idée de retracer, à l'aide du crayon, le magnifique panorama qui se déroule d'un bout à l'autre du canal de la côte d'Europe; armé d'une patience et d'une persévérance à toute épreuve, il a surmonté tous les obstacles et toutes les difficultés qui s'opposaient à l'accomplissement de cet important travail. Mais tant d'efforts et de peines auraient peut-être été perdus, si M. Schranz n'avait trouvé en M. Missiric un amateur des arts intelligent et généreux, qui, avec une magnificence princière, a fait lithographier, à ses frais, ce beau travail à Paris même, par un des artistes le plus justement célèbre en ce genre, M. Sabatier. Ces magnifiques planches, publiées sous le titre de *Panorama du Bosphore*, sont un véritable chef d'œuvre autant pour le fini et la précision que pour l'exécution lithographique. M. Missiric a eu l'honneur de présenter personnellement cette belle publication à S. M. I. le Sultan qui a daigné lui en exprimer sa satisfaction de la manière la plus bienveillante et la plus flatteuse, et lui faire remettre, par l'entremise de l'ambassade Britannique, une tabatière en or, enrichie de brillants.

Nous nous faisons un devoir de prévenir les amateurs des productions d'art, que ce magnifique Panorama est mis en vente à l'hôtel d'Angleterre et à la maison Christich vis-à-vis du Théâtre; et nous sommes sûrs que lorsqu'ils auront examiné et admiré cette œuvre importante, ils s'empresseront de l'acquiescer pour le conserver comme le plus beau et le plus précieux souvenir du Bosphore.

24.6.1852 tarihli Journal de Constantinople'deki Joseph Schrenz ile ilgili haberin fotokopisi

Gazetede yer alan habere göre, İstanbul Boğazi'nin güzelliğini resmetmeyi arzulamış olan ressamların o güne kadar hep belirli bir görünüm noktasına bağlı kaldıkları, belirtilmektedir. Buna karşılık, 16 yıldır İstanbul'da yaşayan saygın ressam Mösyo Schranz'ın Avrupa kıyıları boyunca İstanbul Boğazi'nin tam bir panoramasını kurşun kalemdezen halinde çizebilme mutluluğuna erişebilmiş olduğu bildirilmektedir. Bu işi başarabilmek için sanatçının, sabırla çalışarak karşılaştığı tüm güçlükleri yenmiş olduğuna da değinilmektedir. Büyük bir sanat hamisi olan Mösyo Missiric'nin, sanatçının bu desenlerini Sabatier isimli ünlü bir litografa taş baskı olarak bastırma masraflarını üstlenerek, Schranz'ın emeklerini boşa çıkartmadığı,

Sultan'ın bu çalışmayı memnuniyetle karşıladığı ve İngiliz elçiliği aracılığıyla Mösyo Missiric'e pırlantalı bir ihsan kutusu gönderdiği anlatılmaktadır. Ayrıca, bu litografilerin tiyatronun (Tepebaşı'ndaki yanan eski Şehir Tiyatrosu binası olmalı) karşısındaki, İngiliz Oteli (Büyük Londra Oteli olmalı) ile Christich adlı dükkanda satıldığı ve bu güzel panoramanın, İstanbul Boğazi hatırası olarak büyük değer taşıdığı duyurulmaktadır.

1852 tarihli bu gazeteden anlaşıldığı gibi Joseph Schranz, 1838 yılından itibaren İstanbul'da oturmaya başlamıştır. Ancak ne zamana kadar İstanbul'da yaşadığı veya İstanbul'dayken mi öldüğü, halen bilinmemektedir.

Journal de Constantinople'da adı geçen yayımcı Mösyo Missiric'nin hazırlanmış olduğu taş baskı İstanbul panoramalarından Topkapı Sarayı Müzesi Resim koleksiyonunda üç tane bulunmaktadır (17/863-864 ve Y.B.3448). Bunların İngiliz otelinde ve Christich'in dükkanında satıldığının bildirilmesi de, bize çok sayıda hazırlanarak, yabancılara İstanbul hatırası olarak satıldığını göstermektedir.

Joseph Schranz'ın desenlerini hazırladığı ve litograf Sabatier'in taş baskılarını Paris'te bastığı İstanbul ile ilgili diğer görünümlerin ise, Schranz ve P.Recheron ortaklığındaki bir başka yayınevi tarafından yayınlanarak satıldığı da, sanatçının çeşitli koleksiyonlarda ve müzelerdeki eserlerinin üzerindeki damga ve açıklamalardan anlaşılmaktadır. Gerek bu taşbaskı İstanbul resimleri, gerek bir eşi daha gerçekleştirilememiş olan İstanbul panoraması Harbiye Mektebi'nin ilk resim hocası Joseph Schranz'a(5) oryantalist ressamilar arasında oldukça önemli bir yer sağlamaktadır.

NOTLAR

* Topkapı Sarayı Müzesi Uzmanı

- 1) Banı Mahir, "Topkapı Sarayı Müzesi Resim Galerisindeki Eserleriyle Joseph Schranz", Topkapı Sarayı Müzesi Yıllık 3, İstanbul 1988, s.105-125.
- 2) Egon Schneider, "Anton Schranz (1769-1839), ein schwabischer Maler aus Ochsenhausen auf den Inseln Menorca und Malta", Heimatkundliche Blätter für den Kreis Biberach, 8. Jahrgang, Heft 2, Dez.1985.
- 3) Dominic Cutajar, The Schranz Family of Artists, Mid-med Bank Limited, Desk Diary-1986.
- 4) The Schranz Artists Landscape and Marine Painters in the Mediterranean (Active, XIX Century), edited-by Can. John Azzopardi, The Friends of the Cathedral Museum Mdina, Malta 1987.
- 5) Semra Germaner ile Zeynep İnankur'un birlikte hazırlamış oldukları Oryantalizm ve Türkiye (Türk Kültürüne Hizmet Vakfı Sanat Yayınları 4, İstanbul 1989) adlı kitaplarında s.144-145'de Joseph Schranz'a ait İstanbul Boğazi panoramasının suluboya çeşitlemesinden ayrıntılar, sanatçının ağabeylerinden biri olan Jean (Giovanni) Schranz'a yakıştırılarak tanıtılmaktadır. Oysa Giovanni Schranz Malta adasını terketmemiş ve kardeşi Antonio ile birlikte 1840'lı yıllarda Malta'da özel bir taşbaskı atelyesinin faaliyetini sürdürmüştür.